

Salme Rannu

Avaliku ringhäälingu võimalikkusest 21. sajandi Eestis

TÜ ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonna
magistratuuri seminaritöö 2005 (lühendatud)
Avaldatud: Šein, Hagi (2005). Suur teleraamat, lk 434-437.

1987. aasta 21. oktoobril Eesti Televisioonis alanud saatesari „Mõtleme veel” kutsus kogu rahvast arutlema teemal “Kas kolmas laps peaks sündima?” Kuue kuu pärast, 13. aprillil 1988, kui saate teemaks oli „Kuidas rakendada kodanikuinitsiatiivi?”, esitas Edgar Savisaar idee asutada NLKP uuenduspoliitika toetuseks demokraatlik liikumine – rahvarinne. Vähem kui aasta pärast, 24. veebruaril 1989 kell 7.33 kanti üle sini-must-valge lipu heiskamine Pika Hermannini torni. Kaks aastat hiljem, 20. augustil 1991 valvasid inimesed tele- ja raadiomaja kui strateegiliselt tähtsaid infosõlmpunkte, millest sõltus maailma teavitamine augustiputšist. Veel kaks aastat hiljem, 1993. aastal sai ETV Euroopa Ringhäälingute Liidu täisliikmeks; Eestis alustas tegevust kolm eratelekanalit. Samal aastal puhkes esimene, nn Valgjärve telesõda edastussageduste ja saateaegade pärast, mis olid Venemaa teleprogrammide transleerimise lõpetamisel vabaks jäänud. Ringhäälinguseadus võeti vastu 19. mail 1994. Selsamal aastal oli ETV põhivara amortisatsioon juba 53%. Aasta hiljem puhkes 3 minuti telesõda – selle ajendiks oli Reformierakonna parlamendisaadiku Kristiina Ojulandi ettepanek maksimaalselt lubatava reklaamimahu kohta ETV ühes saate tunnis. Ajaleht „Äripäev” avaldas toimetuse arvamuse „Aeg on ETV likvideerida”. Veel kaks aastat hiljem lubas peadirektoriks kandideeriv T. Lepp üldist rahulolematust äratava kommertsreklaami edastamise ETV-s lõpetada ja toota senisest märgatavalt rohkem saateid. Uus peadirektor alustas tööd 1. novembril 1997 ja lõpetas 8. mail 2000. Selleks hetkeks oli ETV-l oma rahaliste kohustuste katmiseks puudu 70 miljonit krooni.¹

Revolutsioon sööb oma lapsi – see maksim oleks võinud tulla juba nende ajakirjanike ja toimetajate pähe, kes toona küsisid koos väga paljude eestlastega, sealhulgas noortega – kas kolmas laps peaks sündima? Me ei tea veel, mis saab nendest lastest, kelle vanemad tollal tegid otsuse – jah, peab küll! Kuid see, mis sündis ETV-ga, on ülaloodud kronoloogias põhijoontes kirjas. Küsimus on – miks see niimoodi läks? Miks jäid avaliku ringhäälingu staatusesse pürgivad ETV ja Eesti Raadio, kes laulva revolutsiooni ajal olid olnud nii väljapaistvas rollis, värskelt vabanenud Eestis üksi? Miks nende tegevuskavasid ja probleeme ei mõistetud, miks nende häält kuulda ei võetud? 1996. aastal Riigikogu kultuurikomisjoni, Kultuuriministeeriumi, ringhäälingunõukogu, ETV ja ER algatatud diskussioon „Avaliku ringhäälingu tulevikust Eestis” kukkus läbi, sest eratele- ja raadiokanaleid koondav Eesti Ringhäälinguliit keeldus selles osalemast. Rohkearvulised katsed ringhäälinguseadust muuta ja avaliku ringhäälingu positsiooni stabiliseerida ebaõnnestusid samuti – kuni 2000. a kriisini, kus oligi lõpuks valida, kas ETV jääb või kaob.

Seda lugu on jutustatud lühemalt ja pikemalt, detailsemalt ja üldistavamalt, ja ega lugu olegi ju veel lõppenud. Siin aga tahaksin arutleda mõningate esmapilgul nähtamatute põhjuste üle, mis aitavad ehk pisut paremini mõista, miks kõik läks nii, nagu läks.

Michael D. Kennedy iseloomustab teoses „Cultural Formations of Post Communism” siirdekultuuri kui mobiliseerivat kultuuri, mis on organiseeritud ümber teatud loogiliste ja normatiivsete vastandite, eksperthinnangute ja ajalootõlgenduste. Siirdekultuur loob raamistiku strateegilistele tegevustele, millega tegijad püüavad realiseerida oma vajadusi ja soove. See raamistik omakorda korraldab siirde enda kulgu. Siirdekultuuri struktuur põhineb

tuleviku ja mineviku vastandusel. Tulevikku kujutatakse globaalse integratsioonina, mida kannavad Lääne poolt domineeritavad ülerahvuselised ja -riigilised organisatsioonid. Minevik on väheväärtuslik, Vene riikliku keskviimu poolt domineeritav majandusvorm. Siirdekultuuri põhieesmärgid on luua turumajandus ja demokraatlik poliitiline stabilisatsioon. Selle retoorika rõhutab vabadust ja võimalusi ning hoiatab sõltuvuse kui ohu eest. Siirdekultuuri tüüpilised kangelased on ettevõtjad, tarbijad ja kodanikud, vaenlased aga need, kelle mõtteviis tähtsustab riiki ja tema viimu.

Sellest vaatenurgast näeme, et siirdeperioodi suubunud Eesti Televisioon ja Eesti Raadio – veel mõned aastad tagasi osa massiivsest üleliidulisest ideoloogiaasutusest, mida juhtisid kompartei viimustruktuuride abil – kandsid endas paljusid tunnuseid, mis siirdekultuuri struktuuri seisukohalt asetasid nad pigem mineviku kui tuleviku, pigem sõltuvuse kui vabaduse, pigem vaenlase kui kangelase poolele.

Täpsustagem – nii ETV kui ER tegid 90-ndate alguses läbi rea organisatsioonilisi muudatusi, mille tulemusel nad üsna kiiresti haakisid end lahti üleliidulisest televisiooni ja raadio võrgust. Kohalike komparteistruktuuride lagunedes kadus ka ideoloogiline kontroll. Ent see pool organisatsioonide teisenemisest ei olnud silmnähtav. Saadete sisu muutus, ent paljud vanad pealkirjad jäid veel püsima, rääkimata saatejuhtidest ja diktoritest, keda mäletati aastakümnete tagant. Saatekavas oli vähe Lääne programmi (1991. aasta oktoobrikuus oli ETV kavas 130 väljaspool Eesti toodetud saadet, neist 67% Vene päritolu)². Väga paljud inimesed, kes ETV ja ER-ga isiklikult kokku puutusid, nägid nende suurtes hoonetes ja tehnikapargis ikka veel füüsilisi jälgi nõukogulikust minevikust (meenutagem eespool toodud amortisatsiooniprotsenti!). Globaalse integratsiooni näoga tulevik saabus ETV-sse pikkamööda, tagasi vaadates tuleb tunnistada – liiga aeglaselt.

Vabadus ja võimalused kui hüve versus sõltuvus kui oht on siirdefaasis ETV puhul raskemini defineeritav. Kui meenutada 90-ndate alguse ETV saadete sisu, siis sõnavabadusega väga suuri probleeme ei olnud. ETV liikus samas laines kogu ülejäänud ajakirjandusega ja tabuteemasid jäi aina vähemaks. Programmi ilmus uusi valdkondi ususaadetest missivõistlusteni. Kuid ETV finantsjõud kahanes kiiresti ja see tähendas vähenevaid töövõimalusi nii loominguulistele töötajatele kui ka tehnika-spetsialistidele. Töö ETV-s hakkas üha enamatele tegijatele tähendama sõltuvust organisatsiooni rahalisest seisust ja toimetustandarditest ning isikliku initsiatiivi piiramist. Algas töötajate äravool. Lahkujad nägid oma võimalusi uutes erakanalites või meediaettevõtluses. Trükimeedia kajastas neid liikumisi aktiivselt, nagu ka erakanalite noorte ja värskete saatejuhtide ja mäenedžeride areeniletulekut. Siirdekultuuri raamistikus on loomulik, et nende kajastuste diskursuses said just nemad kangelasteks, ETV aga osutus vaenlaseks.

ETV oli seni olnud riigieelarveline ettevõtte. Uues olukorras, kus tulud (riigieelarvest makstavad summad) kuidagi ei katnud kulusid, mida tõi kaasa nii oma tegevus kui ka sidusorganisatsioonide teenuste kasutamine (eeskätt teleasaatjate ja sideliinide üür), tuli hakata kohanema turumajandusliku mõtlemis- ja tegutsemisviisidega. Üsna ruttu avastati, et ainus ressurss, mida saab müüa, on eetriaeg. Saateid osta ei tahtnud keegi. Niisiis loodi reklaamiosakond ja hakati eetriaega reklaamijatele müüma, samal ajal, kui just olid asutatud uued meediaettevõtted – eratelekanalid, kellele reklaamijatel saadav raha oli elutähtis tuluallikas.

Kennedy kirjutab siirdenarratiivist, mida sotsiaalse elu praktikud kasutavad, et kujundada arusaamu, mis on normaalne ja mis hälbeline sellistes ühiskondades, kus liigutakse kommunistide viimu alt kapitalismi. Muutustele vastuseisimine on tõendiks, et keegi või miski kuulub minevikku või halvasti toimivasse olevikku.

Lugude abil normaalsest ja hälbelisest legitimeerivad eksperdid ja ettevõtjad oma kompetentsust juhtida ettevõtteid ja panna paika seda, kes kuulub minevikku ja kes olevikku. Erakanalid loid loo kõlvatust konkurentsist, mida mammut- (sic!) organisatsioonid ETV ja ER neile reklaamiturul osutavat. Vaatamata korduvatele ümberlükkamistele sõltumatute ekspertide poolt toimis see lugu hästi. Kui ETV juhtkond 1996. a eelarvevaidlustes juhtis rahandusministeeriumi tähelepanu sellele, et riigi toetuse osa ETV eelarves on langenud juba alla 2/3, siis ei käsitatud seda kui vajadust suurendada riigitoetuse summat, vaid lausa vastupidi – kui võimalust toetussumma kasvu pigem külmutada. Seda toetas veel teine samal ajal käibele läinud narratiiv – maksumaksja raha raiskamine ETV-s, mis levis läbi ultraliberaalset majanduspoliitikat toetavate ringkondade. Kennedy kirjutab, et siirdekultuuri tuuma moodustavad professionaalid rahvusvahelistest rahandusorganisatsioonidest, majandusteadlased ja juhid, kelle töö põhineb vastuoludel plaani- ja turumajanduse vahel. Siirdekultuur ei ole analüütiliselt ühtlane, sobiva omandivormi ja reformide järgnevuse kohta on erinevaid arvamusi, samuti on siirdekultuur täidetud poliitilise süüdistamisega. Üle kümne aasta kestnud vaidlustes ETV staatuse ja saatuse üle ulatuvad ettepanekud täielikust riigistamisest täieliku erastamiseni. Veel 2000. aasta lõpul asus Reformierakonna noortekogu seisukohale, et ETV ja ER tuleb kaotada ja nende varad maha müüa; avalik-õiguslik ringhääling tuleb asendada väikese ja paindliku meeskonnaga, mille ülesandeks on riiklikult olulise programmi loomine³ (Sisuliselt taotles ettepanek ühtaegu nii erastamist kui “riigistamist”).

Poliitiliste süüdistustena tulid üsna ruttu käibele programmi tasakaalustamatus ja erapoolikus parteide suhtes ning vähene huvi Riigikogu ja valitsuse igapäevatöö vastu. Need mõjutasid eelarvevaidluste kõrval ka seadusloome protsessi, sest avaliku ringhäälingu mõiste ja eesmärk jäi poliitiliste huvide pörkumisel tagaplaanile.

Kennedy väidab, et kõik siirdeühiskondade rahvad on püüdnud kohaneda maailmaga, mida iseloomustavad üleminek diktatuurilt demokraatialle ja plaanimajanduselt turumajandusele. See tähistab liberalismi võidukäiku. Kuigi liberalismi tähendus võib maailma eri paikades olla erinev, on selle põhilisteks iseloomujoonteks ühelt poolt poliitiline pluralism ehk poliitiliste parteide ja sotsiaalsete organisatsioonide mitmekesisus ning teiselt poolt majanduses kapitali eraomand ja turusuhted, mis on avatud ühiskonna ja vabaduse alusteks.

Kennedy määratlus eristab poliitikat ja majandust üsna selgesti. Ent liberaalne riik klassikalisel kujul, kus avalik ja erasfäär on lahutatud ning riigi autoriteet ja võimalused poliitiliselt sekkuda tsiviilühiskonna toimimisse (äritegevus ning isiklik ja perekonnaelu) on piiratud, on nüüdisajal üha raskemini hoomatav. Jürgen Habermas kirjutas juba 1961. aastal: „Riigi ja ühiskonna kokkusulamine, mis lagundab privaatsfääri, mille iseseisvus võimaldas seaduste generaalsust, kõigutas pinda suhteliselt homogeense arutlevate eraisikute publiku jalge all. Organiseerunud erahuvide konkurents tungib avalikkusse. Kui omal ajal võimaldasid privatiseeritud ja tänu sellele klassihuvide ühisnimetaja all neutraliseeritud üksikhuvid avaliku diskussiooni teatavat ratsionaalsust ja ka efektiivsust, siis tänapäeval on tegemist juba pelgalt konkureerivate huvide demonstreerimisega. Avalikus arutelus väljaselgitatud konsensuse asemele on astunud mitteavalikus arutelus pealejäänud või lihtsalt läbisurutud kompromiss.”⁴

90-ndatel aastatel ei õnnestunudki avaliku ringhäälingu tuleviku üle Eestis avalikult diskuteerida. Erakanalite omanikud ja liberalistlikud majandusringkonnad aimasid, et nendegi huvide suhtes võib diskussiooni käigus tekkida konsensus, mis neile ei pruugi sobida. Reklaamituru arenguproгноos näitas, et kõik neli sel hetkel tegutsevat telekanalit sinna ära ei mahu, kuid samas ei olnud erilist lootust, et ETV-s eetriaaja müük kohe lõpetatakse. Tollase Koonderakonna fraktsiooni esimees, RTV juhatuse liige ja aktsiate omanik Mart Siimann ütles:

„...rahvas ei pruugi ka alati väga selgelt teada, mida ta tahab. /.../ Parem oleks, kui sünniks poliitikute kompromiss.”⁵

Diskussiooni läbikukkumine oli pettumus ja ootamatus, sest toosama saatesari „Mõtlemine veel” ja 80–90-ndate vahetusel meediat täitnud arvamustevahetus oli veel hästi meeles. Tundus, et selline erahuvidest vaba, kogu rahvusliku kogukonna ja riigi üldistele huvidele suunatud diskussioon on vajalik ja loomulik. Euroopa avalik-õiguslike tele- ja raadioorganisatsioonidega suheldes ja Euroopa Ringhäälingute Liidu (EBU) kesksesse struktuuridesse sobitades oli ETV juhtkonnas ja ringhäälingunõukogus kinnitust saanud idee avaliku ringhäälingu kui avaliku poliitilise ja kultuurilise arutelu meediumi elutähtsast rollist legitiimses demokraatlikus rahvusriigis.

Euroopa riikide avalik ringhääling oli oma sündimise ajal 20. sajandi I poolel olnud määratletud iga antud ühiskonna poliitiliselt aktiivse, kultuuriliselt arutleva publiku (Habermasi termin) vajaduste ja tõekspidamiste raamistikus. Kuid Eesti siirdeaja sündmustetulvas tegutsevad meediapraktikud ei näinud, et kapitalistlikus maailmas olid avaliku ja privaatsfääri suhteid reguleerivad protsessid juba muutunud. Uudsete info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate (satelliitlevi, mobiilside, internet) baasil ja kasvava reklaamituru najal oli erakapitalil baseeruv elektrooniline massimeedia vallutamas kogu maailma. Ka Euroopas plahvatuslikult arenev eratelevisioon oli oma iseloomult eeskätt massimeedia, mille suhe avalikkusega oli põhimõtteliselt erinev klassikalisest. Habermasi järgi seab massimeedia sihiks küll laiade kihtide avalikkuses osalemise, kuid see on tarbija osalemine – see on minetanud poliitilise iseloomu. „Massimeedia abil kujundatud maailm on avalikkus veel ainult näiliselt, aga ka privaatsfääri puutumatus, mida ta oma tarbijatele töötab, on illusoorne.” (ibid: 231).

Seetõttu polegi eriti imestada, et avalik-õigusliku ringhäälinguteenuse olemuse mõistmine Eesti majandus- ja poliitikaringkondades osutus äärmiselt vaevaliseks. Vahetu, läbielatud kogemus tollest traditsioonilisest, liberaalsest avalikkuse meediumist puudus, seega puudus ka selle jagatud tähendus. Küll aga oli olemas ühelt poolt elav kogemus ideoloogiamasinana töötavast nõukogulikust televisioonist ja raadiost, mida sai ainult ositi tõsiselt võtta, teiselt poolt aga taeva- ja kaabelkanalite kaudu aina laiemale levivast ja erinevaid auditoriumi nišše hõivavast, peamiselt meelelahutuslikust kommertsmeediast. (Soome televisiooni vaatajate jaoks oli avaliku ringhäälingu teleprogrammi mall küll olemas, kuid seegi oli ju vähemalt osaliselt siirdunud kultuuri tarbiva publiku raamistikku, ja mis peaaegu, see oli ikkagi teise rahvuskogukonna avalikkuse meedium, milles eestlased ei osalenud.) Niisiis vaadati eraomandusse läinud trükimeedia poole, mille autoriteet oli üsna kõrge, ja üks levinumaid küsimusi avaliku ringhäälingu kohta oligi: miks seda ei võiks samamoodi erastada, trükimeedia ju pakub publikule kõike, mida see vajab?

Habermas ütleb, et „kui turuseadused, mis valitsevad kaubaringluse ja ühiskondliku töö sfääri, tungivad ka eraisikutele kui publikule reserveeritud sfääri, siis kipub arutelu asenduma tarbimisega ja avaliku kommunikatsiooni tervik laguneb üksikuteks retseptiooniaktideks, olgugi et neil on ühetaoline iseloom.” (ibid: 221, minu kursiiv). Avaliku kommunikatsiooni terviku kadu või mittetajumine võib olla üks põhjus, miks Eestis tollal avalikku ringhäälingut kommertsmeediast väga selgelt ei suudetud eristada. Hulk 90-ndate sõnavõtte ETV asjus püüavad sõnastada avalik-õigusliku televisiooni ülesandeid – ja sageli päädib see lausega “maksumaksjana tahan ma oma raha eest rohkem saada” (Tõnis Palts).⁶ Tarbimise diskursus läbib kogu seda vaidlust, avalikust kommunikatsioonist kõneldakse üliharva. Maksumaksja raha eest avaliku hüve “ostmist” defineeritakse kliendisuhena – avalik ringhääling esineb selles kui keegi, keda “palgatakse” osutama järgmisi teenuseid: “edastama operatiivset, erapooletut ja tasakaalustatud informatsiooni; vahendama arvamuste paljusust olulistes sotsiaalpoliitilistes küsimustes; tootma mitmekesisest programmi kõigi ühiskonnagruppide

vajaduste rahuldamiseks; tootma kvaliteetset, valdavalt omakeelset ja omakultuurset info-, haridus-, kultuuri- ja meelelahutusprogrammi.” Kõik eelloetletu on avalikule ringhäälingule iseloomulik, ent hoolimata sagedasest kordamisest ei leidnud see mõistmist. Ikka järgnes vastuväide „sedasama võivad maksumaksja raha eest teha ka eraõiguslikud raadio- ja telejaamad”. Tõepoolest oligi 90-ndate aastate lõpupoolel kommertsringhäälingu programmides üsna palju saateid, mis vastasid samadele nõudmistele. Näib, et kliendisuhte alusel ei õnnestugi avalikul ja kommertsringhäälingul hästi vahet teha. Enamasti viib see negatiivse määranguni – avalik ringhääling teeb seda, millest eraringhääling ei ole huvitatud. Siit aga avaneb otsetee niistumisele ehk tupikusse – rahva raha eest ei saa teha programmi, mis on oluline ainult kitsastele huvigruppidele.

Alles 2002. a koostatud Eesti Raadio ja Eesti Televisiooni arengukavas aastateks 2003–2005, mis fikseeris avaliku ringhäälingu lähiaastate suundi, tuleb esile uus määratlusalus – kodanikusuhe, mis defineerib ER ja ETV põhitegevust ehk raadio- ja teleprogrammi tootmist avaliku teenusena, kuna

- see pakub huvi olulisele osale avalikkusest;
- teenus on avalikkusele vabalt kättesaadav;
- teenuse rahastamine on kontrollitav avalikkuse poolt.

Avalikkuse mõiste esiletulek ja kliendisuhte paradigmat kodanikusuhte paradigmasse siirdumine on toetanud konsensuse kujunemist avaliku ringhäälingu vajalikkusest. Likvideerimise ja erastamise retoorikud pole viimasel ajal enam üles astunud.

Kuid kas avaliku ringhäälingu õnnelik tulevik siiski enesestmõistetavalt saabub? Eestis avaliku ringhäälingu ümber toimunud „sõjad” olid omamoodi võimendunud vastukajad protsessist, mis samal ajal toimus ka mujal Euroopas – ka seal esitati küsimus „milleks meile avalik ringhääling?”⁷ juba vähemalt viisteist aastat tagasi, kui kommertskanalid püüdsid hõivata maksimaalse osa kasvavast reklaamiturust. Ka seal tundus privaatne ja intiimne tarbimine astuvat avaliku kommunikatsiooni asemele, sest avaliku ja privaatsfääri suhted olid muutunud. „Vanas” Euroopas ei toonud see siiski kaasa nii sügavat kriisi, nagu paljudes Ida-Euroopa rahvusringhäälingutes juhtus. Pigem viis kriitika organisatsioonide läbipaistvuse ja efektiivsuse kasvule, mis on uue aja märkide taustal väga tähtis. Sest järgmine küsimus, mis avaliku ringhäälingu ette seatakse, võib olla küsimus tema eksisteerimise aluse – rahvusriigi – hääbumisest hilismodernses maailmas.

Modernsed riigid kujunesid välja rahvusriikidena. Riigi administratiivse võimu kasvades arenesid poliitilised identiteedid – rahvus, kodanikkond ja avalikkus, millele rajaneb demokraatia; ja kultuurilised identiteedid, mille kooslus antud riigis on rahvuskultuur. Rahvusidentiteetidel on seega kaks poolust: poliitiline rahvusriiklus ja kultuuriline identiteet. Avaliku ringhäälingu jaoks on just rahvusidentiteet olnud aluspõhjaks, millele oma eesmärkide seadmisel toetuda. Identiteedid aga seostuvad indiviidiga kui subjektiga, ja just subjekt on see, kes hilis- või postmodernses maailmas “nihestub”, fragmenteerub, bürokratiseerub, politiseerib oma personaalsuse (nt feminism), vabaneb rahvuskultuuris peituvate kultuuriliste võimustruktuuride survest. Globaalses meedia- ja tarbimismaailmas on subjektil võimalik haakuda seal vabalt hõljuvate identiteetidega, mis pole seotud aja, koha ega keelega. Vastukaaluks tugevnevad lokaalsed ja etnilised identiteedid. Kujuneb identiteetide mitmekesisus, pluralism.

Manuel Castells oma teoses „The Power of Identity” kinnitab, et uues globaalses ühiskonnas ja rahvusvahelistes võrgustikes on rahvusriigid kaotamas oma suveräänsust. „Rahvuslik” (antud riigis toimuv) tootmine ja tarbimine on integreeritud globaalse kaassõltuvuse süsteemi, see aga toob kaasa riigi võimetuse iseseisvalt otsustada, kuidas täita oma kohustusi kodanike

heaolu tagamisel. Idee riigist kui paljude spetsiifiliste identiteetide poliitilisest stabiliseerijast ei rahulda neid, kes näevad temas põhiliste kodanikuõiguste tagajat. Tagajärjeks on legitiimsuskriis. Kriisi vältimiseks peab riik asuma esindama „oma inimeste tahet”, tagades nende heaolu ning kollektiivse identiteedi. Selleks peab riik ennast identifitseerima kollektiivsena, välistades „teiste” väärtused ning vähemusidentiteedid. Castells väidab, et sellised riigid ei talu liberaalset demokraatiat – fundamentaalne kodanikuõigus ja üksikidentiteedid lähevad omavahel vastuollu.

Nii et mida rohkem identiteetide pluralismi, seda vähem kollektiivset, rahvuslikku identiteeti, mis on üks avaliku ringhäälingu tegevuse sihte ja õigustusi; ja vice versa, mida rohkem rahvusidentiteeti, seda vähem demokraatiat, mis on samuti avaliku ringhäälingu mõtte esmamääratluste seas?

Kuidas avaliku ringhäälingu laev 21. sajandi Eestis ja Euroopas selle vastuolu Skylla ja Charybdise vahelt läbi purjetab, seda näitab lähiaeg.

¹ Andmed kogumikest: Eesti Televisioon. Arvud, faktid sündmused (2005). Tallinn: Huma; Šein, H. (2002), Eesti telemaastik 1991–2001. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

² Suurevälja, K. (2005), Hankeprogramm kui kultuuriruumi indikaator. Bakalaureusetöö. Tartu: TÜ ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.

³ Šein, H. (2002) Eesti telemaastik 1991–2001, lk. 390. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus

⁴ Habermas, J. (2001), Avalikkuse struktuurimuutus, lk. 240. Tallinn: Kunst.

⁵ Eesti teletaevast võib selgineda sügiseks. E. Tammeri intervjuu M. Siimanniga. Postimees, 20. juuni 1995.

⁶ Palts, T., Rahvusliku televisiooni lõpp lähedal. Eesti Päevaleht, 22.04.1997.

⁷ Public Service Broadcasting: Europe's Opportunity. A Conference organized by the EBU, Brussels. Nov 29–30, 1993